

Forskningsoversigt

Forskningen i dansk nylatin ca. 1970-2014. En oversigt

Af Minna Skafte Jensen

Fænomenet nylatin

Med termen nylatin betegner man den form for latin der blev skrevet under renæssancen og i oplysningstiden, dvs. perioden man også kalder tidlig moderne tid. Det er dog med fuldt overlæg betegnelsen renæssance er valgt her, for det er et vigtigt fællestræk ved de nylatinske forfattere at de tog afstand fra de former for latin der havde udviklet sig i løbet af middelalderen, og med stor energi forsøgte at genskabe oldtidens latin. Bevægelsen tog sit udgangspunkt i Italien i 1300-tallet og nåede til Danmark i begyndelsen af 1500-tallet.

Her blev den i første omgang bremset af diskussionerne omkring reformationen, der fortrinsvis foregik på dansk og betød en fremgang for folkesproget som skrevet medium. Men da først reformationen var etableret og institutionaliseret, slog den antikimiterende latin igennem for fuld kraft. Ambitiøse unge danskere studerede hos Melanchthon i Wittenberg og kom hjem fulde af antikbegejstring, og paradoksalt nok blev århundredet efter reformationen vidne til et aldrig tidligere set opsving for latinen som skønlitterært medium. Samtidig fortsatte latin som skolens og universitetets sprog, og selv om messen blev dansk med prædikener og salmesang på folkesproget, blev præsterne ved med at bruge latin i deres interne kommunikation.

Det var en dynamisk periode med forfattere fulde af ideer om at skabe en ny litteratur på højde med hvad der var blevet opnået længere sydpå, og med stor national selvbevidsthed. Grundtanken var at efterligne og helst overgå de klassiske romerske digteres værker. Ved så at sige at skrive oven på kendte værker, men samtidig være en aktiv del af sin egen tid, ville man skabe noget nyt gennem efterligning af gamle, beundrede former. Antikken blev en overordnet forståelsesramme for samtiden, som de danske forfattere havde til fælles med alle veluddannede mænd i Europa. Konkurrencen med oldtiden var også en konkurrence med samtidens eller den umiddelbare fortids store navne.

I forhold til middelalderen er det iøjnefaldende hvordan 1500-tallets latindigtere gjorde sig selv og vennerne til genstand for digtekunst. Mens den dansksprogede poesi fortrinsvis udtrykte almene erfaringer – med folkeviserne som det berømteste udtryk – slog individualismen stærkt igennem i latinpoesien.

Det var ikke noget man kom sovende til, og i poesien kan den nutidige læser se hvordan de antikke latinske formuleringer i løbet af 1500-tallet blev mere og mere naturlige for digterne. Fra omkring 1600 udviklede der sig en stadig forfinelse af det litterære udtryk og en ny manierisme.

For samme fjerne læser kan det se ud som om den danske intelligentsia var blevet grebet af et kollektivt vanvid der holdt sig det meste af 1500-tallet igennem. Det var ikke kun et sprogligt projekt man var i gang med, men et forsøg på at forstå sig selv og sine omgivelser som om man befandt sig i Rom på Vergils og Horats' tid, og det lykkedes overraskende godt.

Som tiden gik, blev oldtidsefterligningen mindre dominerende, og de latinske former fik gradvis status af at være noget tilvant og hensigtsmæssigt snarere end udtryk for en grundlæggende selvforståelse. Latin var det skriftsprog man lærte i skolen, og som dermed blev det man brugte hvis der ikke var særlige grunde til noget andet.

I årtierne efter 1600 blev der flere og flere der begyndte at interessere sig for dansk som litterært sprog og arbejdede for at indføre æstetiske krav til folkesprogspoesien der kunne måle sig med de latinske – en bevægelse der hentede inspiration fra kredsen omkring Martin Opitz i Tyskland. Tit begyndte en ung digter med at skrive på latin for så efterhånden at vove sig ud i det danske; det gælder f.eks. Lyschander. Meget af det nye hos de store barokdigtere i 1600-tallet tog sin begyndelse i den umiddelbart foregående latinpoesi.

Efterhånden blev valget mellem de to sprog mere og mere rationelt så forfatterne udtrykte sig på enten dansk eller latin, alt efter hvad de skrev om og til hvem. Dermed fik latin en plads der minder om den engelsk har i vore dage. Holbergs forfatterskab er det betydeligste eksempel på denne form for tosprogethed. Fra midten af 1700-tallet blev poesi på latin sjældnen, men latinen bevarede sin stilling som internationalt videnskabssprog til langt op i 1800-tallet.

I Norden var perioden præget af at Danmark og Sverige konkurrerede om stormagtspositionen, et forhold der fandt markant udtryk i meget af litteraturen. Svenskere og danskere lå i næsten konstant krig med hinanden, og slagene udkæmpedes ikke kun i felten, men i høj grad også i poesi og historieskrivning. Samtidig havde finske, norske og islandske forfattere

travlt med at markere deres nationers betydning i spillet. Man kan næsten beskrive latinlitteraturen som en imaginær retssag med digterne som advokater og den internationale lærde republik som dommerkollegium.

De store lærde

Redaktionen har bedt mig om at beskrive dansk nylatinforskning »fra Schepelern til nutiden«. Formuleringen lægger velfortjent vægt på den betydning H.D. Schepelern (1912-2001) havde. Han var klassisk filolog og museumsmand, og hans interesse for dansk nylatin ser ud til at være begyndt med en optagethed af Ole Worm som den der indrettede Danmarks første videnskabelige museum. Men gennem årene fortsatte og uddybede Schepelern sit kendskab til 1600-tallets danske lærde, fortrinsvis Ole Worm, Oluf Borch og Niels Stensen. Han oversatte Worms store brevsamling, der strækker sig over næsten et halvt århundrede og giver et levende indblik i det lærde miljø i Danmark og kontakterne med udlandet. Han udgav Borchs omfattende rejsedagbog, og han oversatte noterne i Stensens vanskeligt læselige »Chaos-manuskript«, hvor den unge studerende havde skrevet ekscerpter af bøger og referater af forelæsninger og tilføjet en række personlige notater. Foruden disse monumentale værker skrev Schepelern også en kort oversigt over den danske nylatinpoesi, den første i sin art siden Vilhelm Andersen.¹

Ved siden af Schepelern skal nævnes en anden stor nylatinist, Aage Kragelund (1894-1985). Han udmærkede sig ved at udgive den eneste eksisterende antologi af danske latindigte, men også ved et stort forfatterskab samlet omkring Ludvig Holbergs latinske værker. Ud over sit omhyggelige arbejde med at udgive og oversætte undersøgte han også Holbergs forhold til antikke romerske forfattere i en række bøger. Da han satte sig for at tegne femten renæssanceportrætter, var de danskere han medtog, Helgesen, Stephanius, Stensen, Falster og Holberg, et interessant udtryk for Kragelunds renæssanceopfattelse. En vigtig side af hans indsats for nylatinen var at han nu og da underviste i nylatinske tekster og dermed åbnede til et felt inden for den klassiske filologi mange studerende ikke ellers ville have opdaget.

Schepelerns og Kragelunds arbejde med nylatinen er i flere henseender typisk for den ene hovedstrømning i de senere årtiers danske nylatinforskning: Det er prosaen der er i fokus, først og fremmest som forfattet af fortidens store lærde. Forskeren samler sig om ét eller nogle få forfat-

terskaber og koncentrerer sig om at tilgængeliggøre dem gennem udgaver og oversættelser. Tit er der også et vist åndsfællesskab mellem den lærde forsker og hans/hendes genstand.

I nogle tilfælde har lokal forankring betydning for en forskers interesse for nylatinen, befordret af den særlige charme man kan opleve ved at se sin hjemegn spille en rolle i latinske tekster. Det gælder Bue Kaaes arbejde med ribebiskoppen Peder Hegelund, og som udgangspunkt også Jacob Isagers indsats for udgivelse af Peder Hansen Resens *Atlas Danicus*, idet han inddrog en gruppe studerende ved det daværende Odense Universitet i oversættelsen af Resens beskrivelse af Fyn. Siden etablerede han en komite med deltagelse af Henrik Hertig og Thomas W. Lassen, og en række yderligere Resen-bind så dagens lys.

Sten Ebbesen har forsket i dansk nylatinsk filosofi i almindelighed og Caspar Bartholins værker i særdeleshed. Niels W. Bruun arbejder med medicinhistorie, især med Thomas Bartholin, og forbereder en udgivelse af Bartholins brevveksling. Kaare Rübner Jørgensen fordyber sig i Poul Helgesens synspunkter, bl.a. som de kommer til udtryk i hans latinske arbejder. Richard Mott har oversat arbejder af Niels Hemmingsen og Jacob Ulfeldt. Kirsten Jungersen har specialiseret sig i medicinhistorie og arbejder i tilknytning til Medicinsk Museion. Gorm Tortzen har udgivet og/eller oversat andre naturvidenskabelige tekster, især af Tycho Brahe og Ole Rømer. En markant nylatinforsker, Erik Petersen, har kun undtagelsesvis givet sig af med danske emner; hans hovedværk gælder den nordtyske lærde Johann Albert Fabricius.

Skønlitteraturen har været et stedbarn. Men som en del af sit imponerende arbejde med at kortlægge danskeres studierejser skrev Vello Helk en lille bog om stambøger, der giver et charmerende indblik i de mange fantasifulde måder de unge menneskers venskab kom til udtryk på. Desuden har Sebastian Olden-Jørgensen analyseret den skov af lejlighedsdigte, fortrinsvis på dansk, tysk og latin, der blev udgivet i anledning af enevældens indførelse 1660.

Den nye forskning

Den anden forskningsretning, der forløb som et tæt samarbejde mellem en lille gruppe latinister, forsøgte at danne sig et overblik over al den danske nylatin. Fra begyndelsen af var den karakteriseret ved at lægge særlig vægt på international og tværfaglig inspiration.

Internationale kontakter

I 1971 havde en gruppe latinfilologer ledet af belgieren Jozef IJsewijn grundlagt *The International Association for Neo-Latin Studies (IANLS)* på en konference i Louvain, og denne forening blev snart centrum for et intensiveret studium af nylatin. Engelskprofessoren Eric Jacobsen var med fra begyndelsen, og Schepelern og Erik Petersen viste også tidligt deres interesse for foreningen. I 1979 deltog Karsten Friis-Jensen i foreningens fjerde kongres i Bologna, og siden har der været dansk deltagelse i alle foreningens konferencer. I 1988 deltog hele syv danskere i konferencen i Toronto, og Minna Skafté Jensen holdt den ene af konferencens fem plenarforelæsnings. I 1991 blev foreningens ottende kongres afholdt i København under ledelse af Friis-Jensen. Marianne Pade var foreningens sekretær i perioden 2000-2012, Skafté Jensen præsident 2009-12.

Tre internationale forskningscentre har haft betydelig indflydelse på de involverede danske forskere: *Thesaurus Linguae Latinae* i München, *Herzog August Bibliothek* i Wolfenbüttel og *The Warburg Institute* i London.

Projekt dansk Litteraturhistorie

1983-85 udgav et forfatterkollektiv en stor dansk litteraturhistorie på historisk-materialistisk grundlag hos Gyldendal. Forud var gået en mangeårig forberedelsesperiode, hvor Statens humanistiske Forskningsråd havde muliggjort at et bredt udvalg af de mest markante repræsentanter for moderne dansk litteraturkritik fra hele landet jævnligt mødtes til seminarer. Formelt var projektet kollektivt ledet, men i praksis var det Johan Fjord Jensen der holdt tøjlerne. I 1977 blev Ivan Boserup og Karsten Friis-Jensen inviteret med i projektet med særligt henblik på at beskrive den danske latinlitteratur, men Boserup overlod snart sin plads til Skafté Jensen.

Det var ganske hårdt arbejde at få de unge nordiske kritikerløver til at interessere sig for latinlitteraturen, og mange kræfter blev brugt på at informere de andre i projektet om at der faktisk findes en omfattende og spændende litteratur på latin, som havde nydt stor respekt i samtiden. Til gengæld var det lærerigt for de to latinister at afprøve deres egne analysemetoder i diskussion med litterater hvis faglige baggrund var anderledes. De var tilknyttet gruppen omkring bind 2, der bl.a. også talte Peter Brask, Tage Hind og Sigurd Kværndrup.

I retrospekt skyldes det nok til en vis grad Projekt dansk Litteraturhistorie at den nylatinforskning Friis-Jensen og Skafté Jensen blev initiativtagere til, prioriterede det man anakronistisk kan kalde skønlitteratur, mens de mange andre felter hvor danskere havde ytret sig på latin, fik lidt mindre opmærksomhed. Der var jo nok at gå i gang med! At latin var et sprog danske digtere i ramme alvor havde udtrykt sig på, havde været næsten ukendt siden romantikken. I sin store litteraturhistorie (1853-64) havde N.M. Petersen i sin tid nedgjort denne del af den danske litterære kulturarv (som han dog selv var solidt indlæst i). Efterhånden som latin-kundskaber var blevet sjældnere uden for de professionelles kreds, var det blevet almindeligt at litteraturhistorikere overtog Petersens vurderinger og regnede med at man uden større problemer kunne se bort fra denne del af den danske litteratur.

Des mere fornøjelse har den nye nylatinforskning haft af at grave betydelige forfatterskaber ud af glemselen. Det var lidt utroligt at opdage at selv centrale og velkendte personer som Anders Sørensen Vedel, Tycho Brahe og Peder Griffenfeld har skrevet bevægende digte som lå stort set udforskede, og at næsten ukendte navne som Erasmus Lætus, Hans Jørgensen Sadolin og Zacharias Lund viste sig at være spændende bekendtskaber. I andre tilfælde var det udbytterigt at gå til kendte forfattere som f.eks. historikerne Johannes Meursius og Johannes Pontanus med friske øjne og ikke kun vurdere dem ud fra moderne krav til historisk kildekritik, men også på baggrund af viden om humanistisk historieskrivning og dens ambitioner.

I studiet af den danske latinlitteratur har gruppen benyttet sig af et bredt udvalg af de metoder faget litteraturvidenskab har udviklet, uden nødvendigvis at være enige om hvilke redskaber der er bedst egnede til at åbne teksterne. Fælles har dog været en interesse for litteratursociologien, fordi den så umiddelbart røber anakronismen i den N.M. Petersen-inspirerede holdning: Mange af de digtere den romantiske litteraturkritik forkastede, var højt ansete i deres samtid og modtog store belønninger for deres arbejde, både økonomisk og anseelsesmæssigt.

Forum for Renæssancestudier

I 1984 oprettede en gruppe lærere og studerende ved Københavns Universitet *Forum for Renæssancestudier*. Jacobsen, Friis-Jensen og Skafté Jensen var initiativtagere; de øvrige var Marianne Alenius (latin), Hannemarie Ragn Jensen (kunsthistorie), Peter Ulf Møller (slavisk), Marianne

Pade (latin), Lene Waage Petersen (italiensk) og Peter Zeeberg (latin). Fra da af blev *Forum* den naturlige ramme for denne gren af den danske nylatinforskning. Gennem stadigt arbejde med konferencer, publikationer og undervisning blev latinfilologerne vant til at tænke de latinske tekster ind i de større renæssancesammenhænge. Det var jo ikke kun digterne i 1500-tallet der havde ambitioner om at genoplive oldtidens Rom i samtidens Danmark. Deres udfoldelser løb parallelt med tendenser inden for kunst, arkitektur, politik, naturvidenskab, filosofi og religion, hvor man overalt finder den typiske dialektik mellem antikefterligning og nyskabelse som kendetegnede renæssancen.

Der var også tværfagligt samarbejde med forskere som ikke lige var med i *Forum*; især bidrog kirkehistorikeren Leif Grane generøst med sin dybtgående viden om reformationsperioden.

Forums første større arrangement var et seminar på Schäffergården i april 1985, hvor en række svenske og danske forskere indviede hinanden i hvad de var optaget af inden for nylatinforskningen. Foredragene blev siden udgivet på Museum Tusculanums Forlag som bind 1 af *Forums* serie *Renæssancestudier*. I august 1987 blev initiativet fulgt op af et flerdages seminar på Biskops-Arnö uden for Stockholm. Det lykkedes at samle næsten 70 deltagere fra en lang række fag og fra alle fem nordiske lande. 29 af foredragene findes udgivet som bind 5 af *Renæssancestudier*.

Projekt nordisk Nylatin

Fra *Forum* udgik også initiativet til oprettelse af et fællesnordisk forskningsprojekt (*Nordisk litteratur på latin og dens forhold til Europa*), der løb over årene 1987-91 med Skaftø Jensen som leder, og hvor de fem nordiske forskningsråd afsatte midler til mødevirksomhed og forskningsstipendier.

Den nordiske forskergruppe gik i gang med en fælles kortlægning af tekstmassen, hvis to vigtigste resultater blev en database (www.uib.no/neolatin) og en litteraturhistorie, begge udformet på engelsk.

Der fandtes i forvejen håndbøger der registrerede latinlitteraturen som en del af de nationale litteraturer – i Danmark Lauritz Nielsen og *Bibliotheca Danica* – men det var nyt at samle informationerne i en fælles nordisk registrant, og samtidig gav den elektroniske form mulighed for søgninger af mange slags, som de trykte fortegnelser ikke gjorde. Med Ivan Boserup som konsulent indkøbtes databasesystemet BRS, som på det tidspunkt var meget avanceret, bl.a. ved at være fleksibelt i feltlængderne.

Det var de to danske stipendiater, Marianne Alenius og Karen Skovgaard-Petersen, der sammen med Boserup og Skafte Jensen gennemdrøftede efter hvilke principper de forskellige teksttyper skulle beskrives. Det drejede sig ikke kun om hele værker, men også om dele heraf hvis de var på latin. Disse dele fik selvstændige registreringsnumre i basen og kunne ofte indgå i værker der i øvrigt var på nordiske sprog. Således f.eks. latinske fortaler, dedikationsdigte, epigrammer, hyldestdigte, bryllups- og andre lejlighedsdigte. Basen registrerer ca. 2400 tekster, heraf ca. 950 danske. Basen er tilgængelig på adressen www.uib.no/neolatin.

Litteraturhistorien blev først påbegyndt da projektet havde kørt nogen tid og deltagerne kendte hinanden. Den behandler hvert land for sig, men ud fra en fælles synsvinkel og periodisering, som blev fastlagt efter mange og indgående diskussioner. Den var den første håndbog af sin art og er stadig den eneste.²

Ved siden af disse fælles opgaver affødte projektet et væld af individuelle publikationer, ikke kun skrevet af dem der direkte indgik i det formaliserede samarbejde. Der blev også affattet en del prisopgaver og ph.d.-afhandlinger. Denne del af arbejdet forløb ret anarkistisk, så de involverede hver for sig valgte hvad de ville arbejde med, og hvilke metoder de ville bruge. De mange nedsættende bemærkninger latindigtningen var forsynet med i den eksisterende forskningslitteratur, føltes provokerende, og ved at gå efter tekster den enkelte brændte varm på, fandt mange af forskerne sig snart i gang med et implicit forsvar for værkernes litterære værdi.

For de fleste af de involverede blev projektperioden formativ så de fortsatte med forskningen i nordisk latinlitteratur enten som deres hovedinteresse eller som en vigtig del af deres arbejdsfelt. For de danske deltagere gælder det

Marianne Alenius: breve, biografi, lærde kvinder, litteraturhistorie, database,

Karsten Friis-Jensen: lyrik, historieskrivning,

Pernille Harsting: lyrik, særlig bryllupsdigtning,

Minna Skafte Jensen: lyrik, litteraturhistorie, database,

Lars Boje Mortensen: historieskrivning, medieskift, database,

Marianne Pade: biografi, kommentarer, renaissancebegreb,

Karen Skovgaard-Petersen: epos, historieskrivning, litteraturhistorie, database,

Peter Zeeberg: hyrdedigtning, historieskrivning, lærdomshistorie, litteraturhistorie, database.

Forfattere hvis værker der var særlig opmærksomhed på, er (i kronologisk følge) Mathias Gabler, Jens Andersen Beldenak, Hans Svaning, Jakob Jespersen, Jens Andersen Sinning, Erasmus Lætus, Henrik Rantzau, Hans Jørgensen Sadolin, Hans Frandsen, Jacob Madsen Århus, Peder Hegelund, Anders Sørensen Vedel, Johannes Pratensis, Tycho Brahe, Hans Lauridsen Amerinus, Niels Krag, Peder Jacobsen Flemløse, Peder Hegelund, Johannes Pontanus, Holger Rosenkrantz, Johannes Meursius, Bertel Knudsen Aquilonius, Zacharias Lund, Birgitte Thott, Christen Lauritsen Aagaard, Ole Borch, Otto Sperling junior, Peder Griffenfeld, Henrik Harder og Ludvig Holberg. – Listen kan forekomme lang, men kaster man blot et blik på det register af navne Schepeleern opregnede i sin oversigt, vil man se at der kun er tale om et beskedent udvalg.

Væksten i nordisk nylatinforskning satte sig spor internationalt, som det bl.a. kan ses af at Jozef IJsewijn i andenudgaven af sin *Companion to Neo-Latin Studies* udvidede beskrivelsen af de nordiske lande kraftigt. De blev også fint repræsenteret i det nye bind 2, hvor nylatinen undersøges genre-mæssigt på tværs af Europa.³

Videre udvikling

Skovgaard-Petersen og Zeeberg har siden 1997 fulgt den nordiske nylatinforskning ved fra tid til anden at publicere bibliografier i *Symbolae Osloenses*. Deres indledning til den første af dem er en ganske detaljeret forskningsoversigt, historiens første af slagsen.⁴

Det er i et vist omfang lykkedes at skaffe den latinsksprogede litteratur plads i litteraturhistoriernes univers. I 1993 udkom første bind af en nordisk kvindelitteraturhistorie, hvori Alenius skrev en række kapitler om kvinders plads i renæssancens og barokkens litteratur, især som beskrevet i »gynæceer«, mandlige forfatters latinske beskrivelser af lærde kvinder. I 2006-9 udkom en ny dansk litteraturhistorie, hvori Skovgaard-Petersen og Zeeberg beskrev de nylatinske forfatterskaber. I modsætning til Friis-Jensen og Skaftø Jensen, der i sin tid havde haft et separat kapitel til deres rådighed, fik de mulighed for at lade latinen indtage sin retmæssige plads som en integreret del af dansk litteratur.

Serien *Renæssancestudier* trives og er foreløbig nået op på 15 bind.

Siden 2005 har *Forum* udgivet et elektronisk tidsskrift, www.renaessancesforum.dk, der foreløbig er udkommet med otte numre.

I øjeblikket er det især *Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (DSL)* der er hjemsted for forskning i dansk latin. Som et særlig positivt træk er

det værd at pege på hvordan studiet af latin og dansk her går hånd i hånd. Det gælder Zeeberg og Jonathan Adams' elektroniske udgave af syv ordbøger fra perioden 1500-1700, *Renæssancens sprog i Danmark*, hvor man kan søge på både latinske og danske glosser (www.renaessancesprog.dk), og Marita Akhøj Nielsens tilsvarende udgave af Mathias Moths ordbog (www.mothsordbog.dk). *DSL* er også hjemsted for det store norsk-danske Holbergprojekt, i hvis redaktionsgruppe Skovgaard-Petersen og Zeeberg indgår. I de mange dels elektroniske, dels trykte udgaver projektet stiller i udsigt, bliver Holbergs latinske værker lige så omhyggeligt behandlet som de danske.

Et problem for denne forskningsgren har været dens svage institutionstilknnytning. De klassisk-filologiske institutter har prioriteret antikken og middelalderen, og den eneste af de involverede der havde fagområdet nylatin i sin stillingsbeskrivelse, var Friis-Jensen. Den elektroniske database venter på at blive udbygget. De forskellige unge forskere der deltog som stipendiater, har måttet søge sig arbejde andetsteds, og det har været problematisk at foreslå andre at begive sig ind på et felt der er fagligt krævende med ringe fremtidsudsigter. Imidlertid er Aarhus Universitet ved at tage nylatinen til sig. Siden Pade i 2004 blev professor dér, har nylatinstudierne fået fodfæste, og det adjunktur Trine Arlund Hass i 2012 blev ansat i, gælder bl.a. den klassiske litteraturs receptions-historie. Hun har foreløbig fordybet sig i 1500-tallets danske hyrdepoesi. I april 2014 har Camilla Plesner Horster forsvaret en datalingvistisk ph.d.-afhandling der analyserer en række italienske forfatters latinske sprog; den er altså ikke et bidrag til dansk nylatinforskning, men dog et opmuntrende udtryk for voksende interesse for nylatinen ved Aarhus Universitet.

Nordisk Netværk for Renæssancestudier

Selv om det nordiske projekt udløb i 1991, blev de kontakter der var etableret, ved at være en stor inspiration. I januar 2011 afholdt *Forum* et fællesnordisk seminar på Det danske Akademi i Rom, hvor det blev besluttet at oprette et *Nordisk Netværk for Renæssancestudier* (www.nnrs.renaessancestudier.org/).

Som navnet angiver, henvender netværket sig ikke kun til litterater, men litteraturen har sin solide plads. Netværket har foreløbig afholdt en velbesøgt konference på Københavns Universitet i oktober 2012, og en tilsvarende forberedes i Stockholm oktober 2014.

Konklusion

Ved den første IANLS-kongres blev Eric Jacobsen, som den eneste danske deltager, bedt om at give en oversigt over nylatinforskningens stilling i Danmark. Selv om han omhyggeligt henviste til de indledningsvis nævnte forskere, konstaterede han alligevel »at der hverken på dansk eller noget verdenssprog foreligger en nogenlunde fyldig og tidssvarende oversigt over den eftermiddelalderlige latinlitteratur i bredere forstand, at der kan henvises til meget få monografier, ingen antologier (bortset fra Kragelunds længst udsolgte pionerarbejde) og praktisk talt ingen nyudgivne tekster. Sproglige studier og subsidier er ligeledes en mangelvare«.⁵

Hvor meget af det er der blevet rådet bod på siden 1972?

Med hensyn til oversigter er der taget et stort skridt frem med den nordiske database, bidrag til en nordisk og to danske litteraturhistorier og en engelsksproget beskrivelse af de nordiske landes nylatinske litteratur. Desuden har begge de to nye internationale companions til nylatinlitteraturen – den ene nyudgivet, den anden under udgivelse – den nordiske latinlitteratur med.⁶

Der er udkommet nogle monografier i bogform og en lang række nærstudier af udvalgte værker i artikelform. Men der er stadig et væld af værker og forfatterskaber som næsten ikke er undersøgt, og der kan fortsat dukke uregistrerede tekster op, som da Zeeberg fandt et hidtil ukendt dansk hyrdedigt i herregårdsbiblioteket på Breitenburg i Holsten, og Hass et lige så ukendt dansk propempticon i Herzog August-biblioteket i Wolfenbüttel.

Antologier og udgaver er det ikke blevet til så mange af, men behovet er mindre nu end da Jacobsen skrev sin oversigt, fordi de europæiske forskningsbiblioteker i disse år er flittigt beskæftiget med at scanne deres bestand af tidlige tryk i *Early European Books*, tilgængeligt via Det kongelige Biblioteks hjemmeside. Det er karakteristisk for nylatinlitteraturen at det ældste bevarede eksemplar tit er den første trykte udgave. Des vigtigere er Skovgaard-Petersen og Zeebergs udgave af Lætus' næsten ulæselige manuskript fra 1577 hvori han beskriver Christian IVs fødsel og dåb.⁷ Men selv hvor en trykt førsteudgave findes, er der stadig i høj grad brug for moderne udgaver med introduktion, oversættelse og noter.

Sproglige studier er stadig en mangelvare, og den nye forskergruppe har ikke bidraget med ret meget på dette felt. Dertil kan man føje at store dele af lærdomslitteraturen – disputatser og anden faglitteratur – stadig ligger næsten urørt.

Med hensyn til skønlitteraturen er der sket et nybrud, og her har udviklingen været med nylatinerne. Litterær æstetik har flyttet sig milelangt siden N.M. Petersen. For ham og hans samtidige var det utænkeligt at god poesi kunne udfolde sig på andet end digterens modersmål, og endnu da Conrad og Nabokov opnåede international anerkendelse, var det usædvanligt at forfattere skrev på et fremmedsprog. Med den globalisering der i mellemtiden har fundet sted, er det for de fleste læsere i vore dage blevet en helt naturlig ting at nogle forfattere har mere end ét sprog til deres rådighed.

Et andet fænomen der har fjernet nogle af barriererne for forståelse af nylatinpoesien, er moderne kritiks interesse for intertekstualitet. Renæssancens latinpoesi falder normalt inden for den kategori Gérard Genette kaldte palimpsester: Digterne er i stadig dialog både med de store klassikere og forgængere fra samtiden eller den umiddelbare fortid. I arbejdet med at fange flest muligt af de lærde referencer har nutidens forskere hjælp i stadig voksende tekstbaser på internettet.

Dermed har nylatinerne i princippet langt bedre mulighed for at blive forstået på deres egne præmisser end de havde for bare halvtreds år siden. Men samtidig er latinkundskaber som del af en almen uddannelsesmæssig bagage gået tilbage, og det er stadig fristende for en historisk interesseret læser af dansk nationallitteratur at se bort fra at danske forfattere engang skrev latin. Til gengæld har begge retninger inden for nylatinistikken gjort sig stor umage for at komme de ikke-latinkyndige i møde gennem oversættelser og kommentarer, så med en smule tålmodighed er det bestemt muligt, også uden at kunne latin, at finde glæde i dette stof.⁸

Bibliografi

(Listen tilstræber repræsentativitet, ikke fuldstændighed. Udgaver og oversættelser registreres under forskerens navn.)

ACNL 1979 = Acta Conventus Neo-Latini Amstelodamensis. Ed. by P. Tuynman, G.C. Kuiper & E. Kessler. München: Wilhelm Fink.

ACNL 1985 = Acta Conventus Neo-Latini Bononiensis. Ed. by R.J. Schoeck. Binghamton, New York: Medieval & Renaissance Texts & Studies.

ACNL 1991 = Acta Conventus Neo-Latini Torontonensis. Ed. by Alexander Daltzell, Charles Fantazzi & Richard J. Schoeck. Binghamton, New York: Medieval & Renaissance Texts & Studies.

ACNL 1994 = Acta Conventus Neo-Latini Hafniensis. Ed. by Ann Moss & al. Binghamton, New York: Medieval & Renaissance Texts & Studies.

- ACNL 1998 = Acta Conventus Neo-Latini Bariensis. Ed. by Rhoda Schnur & al. Tempe, Arizona: Medieval & Renaissance Texts & Studies.
- ACNL 2000 = Acta Conventus Neo-Latini Abulensis. Ed. by Rhoda Schnur & al. Tempe, Arizona: Arizona Center for Medieval and Renaissance Studies.
- ACNL 2012 = Acta Conventus Neo-Latini Upsaliensis. 1-2. Leiden: Brill.
- Adams, Jonathan & Peter Zeeberg 2010: The Dictionary Database at www.renaessancesprog.dk: An online tool for the study of Renaissance language in Denmark (Renæssanceforum 6, www.renaessanceforum.dk).
- Alenius, Marianne 1987a: Om dissektion af en rokke (E15), Om æggeblommens passage over i kyllingens tarm (E16), og Om en kalv med vand i hovedet (E41, 1669). Oversættelse fra latin af tre medicinske afhandlinger af Niels Stensen. Harriet M. Hansen (ed.): Niels Stensens korrespondance i dansk oversættelse 1. Kbh.: Reitzel, 73-95, 136-146.
- Alenius, Marianne 1987b: Skrifter om lærde danske kvinder. (Alenius & Zeeberg 35-48).
- Alenius, Marianne 1988: Love at first (w)ink. A fragment of a Neolatin correspondence between Otto Sperling the Younger and Sophia Elisabeth Brenner. (Graham D. Caie & Holger Nørgaard (edd.): A Literary Miscellany presented to Eric Jacobsen. Cph.: Department of English, University of Copenhagen, 164-184).
- Alenius, Marianne 1991: Learned Scandinavian women in the 17th and 18th centuries. (ACNL 1991, 177-87).
- Alenius, Marianne 1993: Kapitler i Elisabeth Møller Jensen & Eva Hættner Aurelius (edd.): Nordisk kvindelitteraturhistorie 1: I Guds navn. 1000-1800. Kbh.: Rosinante. – English version: History of Nordic Women's Literature, Cph., www.nordicwomensliterature.net.
- Alenius, Marianne 2004a: Birgitte Thott (1610-1662). (M. Stecher-Hansen (ed.): Dictionary of Literary Biography 300: Danish Writers from the Reformation to Decadence, 1500-1900. Detroit: Thomson/Gale, 443-45).
- Alenius, Marianne 2004b: Matthias Henriksen Schacht – og Danmarks første kvindelitteraturhistorier. (Marianne Alenius & al. (edd.): Kampen om litteraturhistorien. Festskrift til Pil Dahlerup. København: Dansk lærerforening, 165-97).
- Alenius, Marianne 2012: Otto Sperlings 1.399 lærde kvinder og hans kilder. (Fund og Forskning 51, 187-212).
- Alenius, Marianne & al. (edd.) 1991: Latin og nationalsprog i Norden efter reformationen. Konferenc 1.-5. august 1987, Biskops-Arnö. Kbh.: Museum Tusculanums Forlag. (Renæssancestudier 5).
- Alenius, Marianne & Troels Kardel 1987: A Neuropathological Examination Anno 1669 of Hydrocephalus by the Danish Anatomist Niels Stensen – Steno (1638-86) (European Journal of Clinical Investigation 17. 2).
- Alenius, Marianne & Peter Zeeberg (edd.) 1987: Litteratur og lærdom: Dansk-svenske nylatindage april 1985. Kbh.: Museum Tusculanums Forlag. (Renæssancestudier 1).
- Bisgaard, Lars & al. (edd.) 2008: Renæssancen i svøb: Dansk renæssance i europæisk belysning 1450-1550. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

- Brask, Peter 2000: Vergil i Ribe. Christen Aagaards latinske hyrdedigt. (Arne Jönsson & Anders Piltz (edd.): *Språkets speglingar: Festskrift till Birger Bergh*. Lund: Klassiska institutionen / Skåneförlaget, 228-40).
- Bruun, Niels W. 1998: Om Thomas Bartholins redaktionelle principper for udgivelsen af sin korrespondance. (*Danske Studier* 93, 134-51).
- Bruun, Niels W. 2000: Zum Briefwechsel Thomas Bartholins. (*ACNL* 2000, 129-38).
- Bruun, Niels W. 2007: Thomas Bartholin, Anatomihuset i København kortfattet beskrevet. Udgivet, oversat og kommenteret af N.W.B. Med en efterskrift om anatomiske teatre i Europa af Hans-Otto Loldrup. København: Loldrups Forlag.
- Bruun, Niels W. 2008: Fem nyfundne Niels Stensen-breve. (*Fund og Forskning* 47, 115-65).
- Bruun, Niels W. & Finn Gredal Jensen 2002: Die lateinischen Übersetzungen Søren Kierkegaards aus dem Neuen Testament. (*Neulateinisches Jahrbuch* 4, 17-30).
- Christensen, Johnny 1987: F.C. Eilschov og hans sprogdannende virke. (Alenius & Zeeberg 65-74).
- Dal, Erik 1991: Latin og dansk i danica 1482-1600. (Alenius & al. 67-72).
- Dal, Erik 1996: Lauritz Nielsen, Dansk Bibliografi 1482-1600. [1919-35.] 2. udgave med Supplementbind ved E.D. 1-4. Kbh.: C.A. Reitzel.
- Ebbesen, Sten 2001: Caspar Bartholin. (Marianne Pade (ed.): *Renaissance Readings of the Corpus Aristotelicum*. Proceedings of the conference held in Copenhagen 23-25 April 1998. Kbh.: Museum Tusculanums Forlag (*Renæssancestudier* 9), 207-24).
- Ebbesen, Sten & Carl Henrik Koch 2003: Den danske filosofis historie 2: Dansk filosofi i renæssancen. 1537-1700. Kbh.: Gyldendal.
- Ekrem, Inger & al. 1996: *Reformation and Latin Literature in Northern Europe*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Friedrichsen, Per & Chr. Gorm Tortzen 2001: Ole Rømer, Korrespondance og afhandlinger samt et udvalg af dokumenter samlet, oversat og udgivet af P.F. og C.G.T. Kbh.: C.A. Reitzel.
- Friis-Jensen, Karsten 1987: Syvårskrig og salmesang. En gendigtning af Johannes Pratensis' latinske hyrdedigt til Hans Thomesens bryllup 1563. (*Museum Tusculanum* 57, 94-103).
- Friis-Jensen, Karsten 1991: Historiography and humanism in early sixteenth-century Scandinavia. (*ACNL* 1991, 325-33).
- Friis-Jensen, Karsten 1993: Vedels Saxo og den danske adel. Kbh.: Museum Tusculanums Forlag. (*Studier fra Sprog- og Oldtidforskning* 320).
- Friis-Jensen, Karsten 1996: Versification and topicality: Two encomiastic poems written during the Seven Years War. (Ekrem & al. 179-92).
- Friis-Jensen, Karsten & Minna Skafte Jensen 1980: Humanismens gennembrud i Danmark set gennem Hans Frandsens forfatterskab. (*Museum Tusculanum* 40-43, 651-80).
- Friis-Jensen, Karsten & Minna Skafte Jensen 1984: Latindigtningens spejl. (Johan Fjord Jensen & al. (edd.): *Dansk litteraturhistorie 2: Lærdom og magi, 1480-1620*. Kbh.: Gyldendal, 368-438).

- Haastrup, Niels 1991: Dansk-latinske parlører i genremæssig og leksikografisk sammenhæng eller om dansk og latinsk kurant. (Alenius & al. 251-68).
- Harsting, Pernille 1995: Latin valedictory poems of the 16th century. (Jensen 203-18).
- Harsting, Pernille 2000: From Melanchthonism to mannerism: The development of the Neo-Latin wedding poem in 16th century Denmark. (Thomas Haye (ed.): *Humanismus im Norden: Frühneuzeitliche Rezeption antiker Kultur und Literatur an Nord- und Ostsee*. Amsterdam: Atlanta, 289-318).
- Harsting, Pernille 2001a: Four autograph poems by Jacobus Jasparus Danus (fl. 1529-1549) discovered in the Vatican Library. (*Analecta Romana Instituti Danici* 27, 151-60).
- Harsting, Pernille 2001b: Jacobus Jacobaeus Volffius: *Carmen in nuptias Jacobi VI regis Scotiae et Annae* (1589). (*Humanistica Lovaniensia* 50, 329-49).
- Harsting, Pernille 2007: What's in a title page? Title-page topics in Neo-Latin epithalamia printed in sixteenth century Denmark. (Stefan Ekman & al. (ed.): *Den litterära textens förändringar. Studier tillägnade Stina Hansson*. Stockholm: Brutus Östling, 230-40).
- Hass, Trine Arlund 2013: Erasmus Lætus and Virgil's *Eclogue* 7. Two cases of intertextuality. (*Neulateinisches Jahrbuch* 15, 11-26).
- Hass, Trine Arlund under udgivelse: A secretive muse. Hidden references in a Neo-Latin eclogue. (Eva Mortensen & Sine Saxkjær (ed.): *Revealing and Concealing – Secrecy in Antiquity*).
- Helk, Vello 1980: Stambøger i Det kongelige Bibliotek før 1800. Kbh.: Det kongelige Bibliotek.
- Hertig, Henrik 1987: Peder Hansen Resen, *Atlas Danicus* V: Lolland-Falster, Langeland, Tåsinge, Ærø, Als. Odense Universitetsforlag.
- Hertig, Henrik 1990: Peder Hansen Resen, *Atlas Danicus*, Møn. Facsimile af håndskriftet Uldall 186 fol. III pag. 121 med oversættelser og kommentarer på dansk og tysk (Lateinisch-Dänisch-Deutsch) ved H.H. Odense Universitetsforlag.
- Hertig, Henrik 1996: Peder Hansen Resen, *Atlas Danicus*, Vestsjællands købstæder. Odense Universitetsforlag.
- IJsewijn, Jozef [1977] 1990-98: *Companion to Neo-Latin Studies* 1-2. (Part 2 with Dirk Sacré) Leuven: Peeters Press.
- Isager, Jacob 1984: Peder Hansen Resen, *Atlas Danicus* IV: Fyn. Udgivet af J.I. I dansk oversættelse ved Inge Lyng, Mette Molvig, Ellen Kristensen, Susanne Lykke Niesen og J.I. Odense Universitetsforlag.
- Isager, Jacob 1991: Resens *Atlas Danicus*: Latinen som medium for den nationale selvhævdelse i Svenskekrigene. (Alenius & al. 183-94).
- Isager, Jacob och Thomas W. Lassen 1993: Peder Hansen Resen, *Atlas Danicus*: Gotland. Odense Universitetsforlag. – Svensk version 1995.
- Jacobsen, Eric 1977: Notat 6/10 1972 om studiet af nylatinsk litteratur i Danmark. (Karsten Friis-Jensen (ed.): *Latinen i Norden 1500-1700*. Indlæg ved nylatinkurset på Biskops-Ärnö august 1975. Kbh.: Museum Tusculanums Forlag, 62-64).
- Jacobsen, Eric 1991: Jens Andersen Sinning, *Oration on the Philosophical Studies Necessary for the Student of Theology*, 1545. Facsimile of the Latin edition,

- Ribe 1591. Translations by Christian Høgel and Peter Fisher, Postscript by F.L. Billeskov Jansen. Edited by E.J. Cph.: Museum Tusculanum Press.
- Jensen, Minna Skafté 1994: Dänische Lateindichtung als Vermittlerin europäischer Kulturströmungen nach Dänemark 1550-1660. (Robert Bohn (ed.): Europa in Scandinavia. Kulturelle und soziale Dialoge in der frühen Neuzeit. Frankfurt am Main: Peter Lang, 85-90).
- Jensen, Minna Skafté (ed.) 1995: A History of Nordic Neo-Latin Literature. Odense University Press. (Odense University Studies in Scandinavian Languages and Literatures 32).
- Jensen, Minna Skafté 2003a: 16th century nationalism: The case of Erasmus Latetius. (Eckhard Kessler & Heinrich C. Kuhn (edd.): Germania latina – Latinitas teutonica. Politik, Wissenschaft, humanistische Kultur vom späten Mittelalter bis in unsere Zeit. München: Wilhelm Fink, 499-516).
- Jensen, Minna Skafté 2003b: A Latin poem by Zacharias Lund (1608-1667). (Outi Merisalo & Raija Sarasti-Vilenius (edd.): Erudition and Eloquence. The Use of Latin in the Countries of the Baltic Sea (1500-1800). Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy, 33-49).
- Jensen, Minna Skafté 2004: Friendship and Poetry. Studies in Danish Neo-Latin Literature. Edited by Marianne Pade & al. Kbh.: Museum Tusculanums Forlag.
- Jensen, Minna Skafté 2007: Treacherous Danes or greedy Swedes? Two Latin epics of the 17th century. (Maria Berggren & Christer Henriksén (edd.): Miraculum Eruditionis: Neo-Latin Studies in Honour of Hans Helander. Uppsala Universitet, 81-100).
- Jensen, Minna Skafté 2008: Jens Andersen Beldenak og den nye latin. (Bisgaard & al. 149-67).
- Jensen, Minna Skafté 2009a: Lærde vilde? Hans Grams tale ved optagelsen af fire islandske studenter på Københavns Universitet 1732. (Jón Ma. Asgeirsson & al. (edd.): Pulvis Olympicus: Afmælisrit tileinkad Sigurði Péturssyni. Reykjavík: Háskólaútgáfan, 189-210).
- Jensen, Minna Skafté 2009b: Tycho Brahe's double identity as a citizen of Denmark and of the world. (Dirk Sacré & Jan Papy (edd.): Syntagma. Essays on Neo-Latin Literature in Honour of Monique Mund-Dopchie & Gilbert Tournoy. Leuven: Leuven University Press, 569-77).
- Jensen, Minna Skafté 2011: Competing aesthetics in the poetry of Zacharias Lund (1608-1667). (Ulrich Heinen & al. (edd.): Welche Antike? Konkurrierende Rezeptionen des Altertums im Barock. Wiesbaden: Harrassowitz, 985-94).
- Jensen, Minna Skafté 2012: Interpretation of Neo-Latin poetry: Some questions. (ACNL 2012, 1005-13).
- Jensen, Minna Skafté 2014: Neo-Latin Literature – The Nordic Countries. (Philip Ford & al. (edd.): Brill's Encyclopaedia of the NeoLatin World. Leiden, Boston: Brill, 1098-1101).
- Jungersen, Kirsten 2006: En doktor kom og skrev latin – men hvordan var den latin han skrev, f.eks. i Århus i 1788? (Aigis 6, www.aigis.igl.ku.dk).
- Jungersen, Kirsten 2009: Reception of uroscopy in Scandinavia. (Journal of Nephrology, 51-55).

- Jørgensen, Kaare Rübner 2000: Humanistiske træk i Paulus Helie's Chronicon Skibyense. (Per Ingesman & Bjørn Poulsen (edd.): Danmark og Europa i Senmiddelalderen. Århus: Aarhus Universitetsforlag, 282-305).
- Jørgensen, Kaare Rübner 2008: Paulus Helie som humanistisk historieskriver. (Bisgaard & al. 169-91).
- Jørgensen, Kaare Rübner 2010: Paulus Helie – a sixteenth-century Danish humanist and historian. (Renæssanceforum 6, www.renaessanceforum.dk).
- Kaae, Bue 1976: Peder Hegelunds almanakoptegnelser. Udgivet ved B.K. 1-2. Ribe: Historisk Samfund for Ribe Amt.
- Kragelund, A. 1942: Dansk Digtning paa Latin gennem syv Aarhundreder. Med Oversættelser. Udvalgt og kommenteret ved A.K. Kbh.: Aschehoug.
- Kragelund, A. 1965: Ludvig Holbergs tre levnedsbreve, 1728-1743. Ved A.K. 1-3. Kbh.: Gad.
- Kragelund, A. 1970: Ludvig Holberg, Niels Klims underjordiske rejse, 1741-1745. Ved A.K. 1-3. Kbh.: Gad.
- Kragelund, A. 1974: Ludvig Holberg: Latinske smaaskrifter. Udgivet med indledninger, oversættelser, kommentarer og registre af A.K. 1-2. Kbh.: Gad.
- Kragelund, A. 1976: Den humanistiske renæssance og antikken: 15 portrætter. Kbh: Berlinske.
- Kragelund, A. 1977: Holberg og Petronius' Satyrice. Odense Universitetsforlag.
- Kragelund, A. 1978: Holberg og Cicero. Kbh: Gad.
- Kragelund, A. 1983: Holberg og Seneca. Kbh: Gad.
- Lindahl, Sven 2000: Tycho Brahe og Ovids 'statque caditque'. (Danske Studier 95, 179-81).
- Lundgreen-Nielsen, Flemming 1991: Claus Christoffersen Lyschander: Et forfatterportræt. (Alenius & al. 81-91).
- Lundgreen-Nielsen, Flemming & Erik Petersen 1989: C.C. Lyschander's Digtning. 1579-1623. 1-2. Udgivet af F.L.-N., de latinske digte af E.P. Kbh.: C.A. Reitzel.
- Mortensen, Lars Boje 1991: Den latinske version af Anders Sørensen Vedels historiografiske programskrift. (Gks 2437 4°) (Alenius & al. 33-44).
- Mortensen, Lars Boje 1992: Tyrkerfaren set fra Ribe og Wittenberg. Jacob Nielsen Bonnums Analysis (1596). (Danske Studier 87, 5-25).
- Mortensen, Lars Boje 1994: The printed dedication: Its functions and some Danish statistics from the Nordic Neo-Latin Database. (ACNL 1994, 699-709).
- Mortensen, Lars Boje 1995: Anders Sørensen Vedel: The Latin writings of a vernacular humanist. (Jensen 267-80).
- Mortensen, Lars Boje 1998a: Andreas Velleius's *Commentarius de scribenda historia Danica* (1578) and its European background. (ACNL 1998, 401-10).
- Mortensen, Lars Boje 1998b: Francois Bauduin's *De institutione historiae* (1561): A primary text behind Anders Sørensen Vedel's *De scribenda historia Danica* (1578). (Symbolae Osloenses 73, 188-200).
- Mortensen, Lars Boje & Karen Skovgaard-Petersen 2007: 'Helt anderledes ser det ud i vor tid', Anders Sørensen Vedel og det Første Korstog. (Marita Akhøj Nielsen & al. (edd.): Tænkeseidler. Festskrift til Flemming Lundgreen-Nielsen. Kbh.: C.A. Reitzel, 55-71).

- Mott, Richard 1991-95: Niels Hemmingsen, Om naturens lov 1562. 1-3. Oversat og med indledning og noter ved R.M. Kbh.: Forlaget Øresund.
- Mott, Richard [1993] 1999: Jacob Ulfeldt, Ruslandsrejsen 1578. Oversat fra latin af R.M. Kbh. Forlaget Øresund. 2. udg.
- Olden-Jørgensen, Sebastian 1996: Poesi og politik. Lejlighedsdigtningen ved enevældens indførelse 1660. Mit deutscher Zusammenfassung. Kbh.: Museum Tusculanums Forlag. (Renæssancestudier 8).
- Pade, Marianne 1987: Danske ligtaler i det 16. århundrede. (Alenius & Zeeberg 95-106).
- Pade, Marianne 1994: Horace's *Ars Poetica* in Denmark in the Sixteenth and Seventeenth Century. The commentaries of Andreas Krag and Zacharias Lund (Atti del convegno di Licenza. Bimillenario della morte di Q. Orazio Flacco. Venosa: Osanna 1994, 217-46).
- Pade, Marianne under udgivelse: Royal Biography in Denmark: Hans Olufsen Slangerup's Funeral Oration for Frederick the Second (Marianne Pade & al. (edd.): Portræt og selvscenesættelse i den nordiske renæssance. Kbh.: Museum Tusculanums Forlag. (Renæssancestudier)).
- Petersen, Erik 1985: Humanism and the medieval past: Christiernus Petri as a humanist scholar. (ACNL 1985, 172-76).
- Petersen, Erik 1989, se Lundgreen-Nielsen & Petersen.
- Petersen, Erik 1991: De lærdes latin: Om lærde og litterære holdninger til latin i Danmark (Alenius & al. 309-17).
- Schepelern, H.D. 1965-68: Breve fra og til Ole Worm. 1-3. Oversat af H.D.S. under medvirken af Holger Friis Johansen. Kbh.: Munksgaard.
- Schepelern, H.D. 1979a: Dansk Latindigtning ca. 1200-1800. En Oversigt. (Museum Tusculanum 34-35, 86-132).
- Schepelern, H.D. 1979b: Latin poetry in Denmark in the 17th century. (ACNL 1979, 898-908).
- Schepelern, H.D. 1983: Olai Borrichii Itinerarium 1660-1665: The Journal of the Danish Polyhistor Ole Borch. Edited with Introduction and Indices by H.D.S. 1-4. Kbh.: C.A. Reitzel.
- Schepelern, H.D. 1986: Niels Stensen, En dansk student i 1659 og noterne i hans Chaos-manuskript ved H.D.S. Tekst med oversættelser udarbejdet i samarbejde med Søren Hindsholm. Biografisk indledning ved Poul A. Christiansen & Harald Moe. Kbh.: Katolsk forlag. Engelsk udgave 1987.
- Skovgaard-Petersen, Karen 1988: Erasmus Lætus' *Margaretica*. Klassisk epos og dansk propaganda. Kbh.: Museum Tusculanum. (Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning 312).
- Skovgaard-Petersen, Karen 1991a: Beskrivelser af Frederik d. 2.s kroning på dansk, tysk og latin. (Alenius & al. 11-20).
- Skovgaard-Petersen, Karen 1991b: Danish Neo-Latin epic as anti-Swedish propaganda. (ACNL 1991, 721-27).
- Skovgaard-Petersen, Karen 1993: The literary feud between Denmark and Sweden in the 16th and 17th centuries and the development of Danish historical scholarship. (Jean R. Brink & William F. Gentrup (edd.): *Renaiss-*

- sance Culture in Context. Theory and Practice. Aldershot: Scholar Press, 114-20).
- Skovgaard-Petersen, Karen 1994: The beginnings of Danish history in the *Rerum Danicarum historia* of Johannes Pontanus. (ACNL 1994, 907-16).
- Skovgaard-Petersen, Karen 1995: Avant-garde polemics in Latin: Three defamatory writings from the Danish-Swedish wars 1657-60. (Jensen 309-20).
- Skovgaard-Petersen, Karen 1996a: Den største zirat udi Fædernelandets historie? – om folkevandringerne i Pontanus' og Holbergs danmarkshistorier. (Mette Sophie Christensen & al. 389-99).
- Skovgaard-Petersen, Karen 1996b: Universal history and early national past – the *De Historia* (1604) by Jon Jakobsen Venusin. (Ekrem & al. 226-36).
- Skovgaard-Petersen, Karen 1998: A safe haven for the church – on Melanchthon's influence on historical discourse in sixteenth-century Denmark. (Birgit Stolt (ed.): Philipp Melanchthon und seine Rezeption in Skandinavien. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 113-35).
- Skovgaard-Petersen, Karen 2002: Historiography at the Court of Christian IV (1588-1648). Studies in the Latin Histories of Denmark by Johannes Pontanus and Johannes Meursius. Kbh.: Museum Tusculanums Forlag. (Renæssancestudier 11).
- Skovgaard-Petersen, Karen 2003a: '...By the direction of the most noble and distinguished Christen Friis'. The influence of Chancellor Christen Friis (1581-1639) on the Histories of Denmark by Johannes Pontanus (1571-1639) and Johannes Meursius (1579-1639). (Mara Wade (ed.): Pomp, Power, and Politics. Essays on German and Scandinavian Court Culture and their Contexts, Daphnis 32, 199-229).
- Skovgaard-Petersen, Karen 2003b: Fortæller, stil og autoritet i Svanings Danmarkshistorie og Torfæus' Norgeshistorie. (Rhetorica Scandinavica 28, 9-21).
- Skovgaard-Petersen, Karen 2005a: Danish-Swedish polemics in the sixteenth century. Anmeldelse af Magnus Karlsson: Erik XIV, Oratio de inusto bello regis Daniae anno 1563. Stockholm: Almqvist & Wiksell 2003. (Neulateinisches Jahrbuch 7, 347-50).
- Skovgaard-Petersen, Karen 2005b: 'Et virksomt middel mod giftige bid.' Johannes Spithoffs rapport fra London oktober 1559 om nødvendigheden af en ny danmarkshistorie – med udblik til den samtidige danske historieskrivning. (Renæssanceforum 1, www.renaessanceforum.dk).
- Skovgaard-Petersen, Karen 2006: Erasmus Lætus' *Res Danicae* (1574): En Danmarkshistorie i lyset af Syvårskrigen. (Renæssanceforum 2, www.renaessanceforum.dk).
- Skovgaard-Petersen, Karen 2007: 'Det sted hos Saxo du spørger om' – glimt fra Stephanus' og Pontanus' Saxo-diskussioner sidst i 1620'erne. (Renæssanceforum 3, www.renaessanceforum.dk).
- Skovgaard-Petersen, Karen 2008: Arguments against barbarism. Early native, literary culture in three Scandinavian national histories. Johannes Magnus's History of Sweden (1554), Johannes Pontanus's History of Denmark (1631),

- and Tormod Torfæus's History of Norway (1711). (Renæssanceforum 5, www.renaissanceforum.dk).
- Skovgaard-Petersen, Karen 2009: Political polemics in early modern Scandinavia. (Anne Eriksen & Jón Vidar Sigurdsson (edd.): *Negotiating Pasts in the Nordic Countries. Interdisciplinary Studies in History and Memory*. Lund: Nordic Academic Press, 79-98).
- Skovgaard-Petersen, Karen & Peter Zeeberg 1992: Erasmus Lætus' skrift om Christian IVs fødsel og dåb (1577) udgivet og oversat af K.S.-P. & P.Z. Kbh.: C.A. Reitzel.
- Skovgaard-Petersen, Karen & Peter Zeeberg 1997-2001-2004-2011: Recent work on Nordic Neo-Latin literature (1992-96). (*Symbolae Osloenses* 72, 172-84; 76, 201-10; 79, 179-89; 85, 226-45).
- Skovgaard-Petersen, Karen & Peter Zeeberg 2007: Kapitler i Klaus P. Mortensen & May Schack: *Dansk Litteraturs historie 1. 1100-1800*. Kbh.: Gyldendal.
- Skovgaard-Petersen, Karen & Peter Zeeberg 2014: Verdensfjerne matematikere, blodtørstige anatomer og sexhungrende hustruer: Swifts *Gulliver* og Holbergs *Klim*. (Aigis Supplementum III: Festskrift til Christian Marinus Taisbak - 80 år, www.aigis.igl.ku.dk).
- Ström, Annika & Peter Zeeberg under udgivelse: *Scandinavia*. (Sarah Knight & Stefan Tilg (edd.): *Oxford Handbook of Neo-Latin*. Oxford University Press).
- Tortzen, Chr. Gorm 1988: *Liber Compositionum: Christian IVs latinske brevstile 1591-1593*. Udgivet af C.G.T. et al. Herning: Klassikerforeningen.
- Tortzen, Chr. Gorm 2002: Tycho Brahe, Om den nye stjerne. På dansk ved C.G.T. (Jan Teuber (ed.) *Højdepunkter i dansk naturvidenskab*. Kbh.: Gad, 26-48).
- Tortzen, Chr. Gorm 2004: Tre nye Rømerbreve. (Per Friedrichsen & al. (edd.): *Ole Rømer – videnskabsmand og samfundstjener*. Kbh.: Gad, 107-19).
- Zeeberg, Peter 1987: Kemi og kærlighed: *Naturvidenskab i Tycho Brahes latin-digtning*. (Alenius & Zeeberg 149-61).
- Zeeberg, Peter 1991a: Adel og lærdom hos Tycho Brahe. (Alenius m.fl. 21-31).
- Zeeberg, Peter 1991b: Science versus secular life: A central theme in the Latin poems of Tycho Brahe. (ACNL 1991, 831-38).
- Zeeberg, Peter 1993: Den praktiske muse. Tycho Brahes brug af latindigtningen. Kbh.: Museum Tusculanums Forlag. (Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning 321).
- Zeeberg, Peter 1994a: Alchemy, astrology, and Ovid – A love poem by Tycho Brahe. (ACNL 1994, 997-1007).
- Zeeberg, Peter 1994b: Neo-Latin poetry in its social context. Some statistics and some examples from sixteenth-century Denmark. (Outi Merisalo & Raija Sarasti-Vilenius (edd.): *Mare Balticum – Mare Nostrum: Latin in the Countries of the Baltic Sea (1500-1800)*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 9-21).
- Zeeberg, Peter 1994c: Tycho Brahes »Urania Titani« – et digt om Sophie Brahe. København: Museum Tusculanums Forlag. (Renæssancestudier 7).
- Zeeberg, Peter 1995a: 15 epigrammer af Holberg. (C.G. Tortzen & T. Heine Nielsen (edd.): *Gammel Dansk: Studier et alia til ære for Mogens Herman Hansen*. København: Hetaireion, 112-15).

- Zeeberg, Peter 1995b: The inscriptions at Tycho Brahe's Uraniborg. (Jensen 251-66).
- Zeeberg, Peter 1996: Heinrich Rantzau (1526-1598)), a literary Maecenas between Denmark and Germany. (Ekrem & al. 138-50).
- Zeeberg, Peter 2001: Heinrich Rantzau (1526-98) and his humanist collaborators. The examples of Reiner Reineccius and Georg Ludwig Froben. (Günter Frank & Martin Treu (edd.): *Melanchthon und Europa*. Stuttgart: Jan Thorbecke, 539-552).
- Zeeberg, Peter 2004: Heinrich Rantzau. A Bibliography. Kbh.: C.A. Reitzel.
- Zeeberg, Peter 2006a: Diktaren. (Håkan Håkansson (ed.): *Att låta själen flyga mellan himlens tinnar. Tycho Brahe och renässancen*. Stockholm: Atlantis, 135-65, 226-27).
- Zeeberg, Peter 2006b: Peder Flemløses lærde hyrder. (Carsten Bach-Nielsen & al. (edd.): *Danmark og renæssancen 1500-1650*. København: Gad, 206-15).
- Zeeberg, Peter 2007: Tycho Brahes *Uraniaelegi*. Nyoversættelse, tekst og kommentarer. (Renæssanceforum 3, www.renaessanceforum.dk).
- Zeeberg, Peter 2008: Virgilian imitation in Johannes Pratensis' Latin pastoral *Daphnis* (Copenhagen 1563). (Symbolae Osloenses 83, 96-103).
- Zeeberg, Peter 2011: »Amico optimo!« Den indledende brevvæksling fra Tycho Brahes bog om den nye stjerne (1573) i dansk oversættelse. (Aigis Supplement I: Festskrift for Chr. Gorm Tortzen, www.aigis.igl.ku.dk).
- Zeeberg, Peter 2012: Ludvig Holberg, Niels Klims underjordiske rejse. Oversat af P.Z. Med illustrationer af Ole Sparring. Kbh.: Forlaget Vandkunsten.
- Zeeberg, Peter & Lars Boje Mortensen 1997: The database of Nordic Neo-Latin literature on the World Wide Web. Introduction and status 1997. (Symbolae Osloenses 72, 185-89).

Noter

1. Schepelern 1979a; cf. Schepelern 1979b, der delvis beskriver samme stof, men på engelsk.
2. Jensen 1995.
3. IJsewijn 1990, 263-73.
4. Skovgaard-Petersen & Zeeberg 1997, 172-84.
5. Jacobsen 1977, citat 62.
6. Jensen 2014, Ström & Zeeberg under udgivelse.
7. Skovgaard-Petersen & Zeeberg 1992.
8. Tak til Marianne Alenius, Marianne Pade, Karen Skovgaard-Petersen og Peter Zeeberg for kritisk gennemlæsning, der har medført mange ændringer. Det endelige resultat er dog stadig mit ansvar.